

Een archeologische begeleiding (AB) en een archeologische opgraving op het Stationsplein te Groningen (Gr.)

J.Y. Huis in 't Veld

ARC-Publicaties 104

**Groningen
2004**

Colofon

ARC-Publicaties 104

Een archeologische begeleiding (AB) en een
archeologische opgraving op het
Stationsplein te Groningen (Gr.)

Tekst

J.Y. Huis in 't Veld

Foto's

J.Y. Huis in 't Veld

Digitale beeldverwerking

B. Schomaker

Tekstredactie

K.L.B. Bosma

Eindredactie

J. Schoneveld

Omslag

Leo Belgicus, Jan van Doetecum 1598.

Groningen, 2004

De volledige lijst met ARC-Publicaties is te vinden op www.arcbv.nl

Inhoud

1 Inleiding	3
<i>J.Y. Huis in 't Veld</i>	
1.1 Aanleiding van het onderzoek	3
1.2 Ligging van het onderzoeksgebied	3
1.3 Onderzoeksgeschiedenis	4
1.4 Objectgegevens	4
1.5 Doel van het onderzoek	4
1.6 Werkwijze	4
2 Resultaten	9
<i>J.Y. Huis in 't Veld</i>	
2.1 Sporen en structuren	9
2.2 Vondsten	11
3 Conclusies	13
<i>J.Y. Huis in 't Veld</i>	
Literatuur	15

1 Inleiding

J.Y. Huis in 't Veld

1.1 Aanleiding van het onderzoek

Het Stationsplein te Groningen gaat binnenkort volledig op de schop (afb. 1.1). De aanleg van onder andere een fietskelder zorgt ervoor dat de bodem op en rond het plein grondig verstoord gaat worden. Het gaat in totaal om een terrein van ca. 12.600 m². Een eerste aanzet van de bouwplannen betrof de sanering van een deel van de grond. Het gaat hier om een stuk grond met een afmeting van ca. 50×20 meter. Ter plekke is een werkput aangelegd van dezelfde afmetingen. De werkput is met een schuin talud aangelegd zodat de afmeting op het dekzand nog ca. 30×12 meter bedraagt (afb. 1.2 en 1.3). Bij de sanering zou de grond tot 4 meter beneden het maaiveld worden afgegraven.

In navolging van een eerder uitgevoerd Aanvullend Archeologisch Onderzoek (AAO; Ufkes 2003) heeft de gemeente Groningen, in de persoon van de gemeentelijk archeoloog drs. G.L.G.A. Kortekaas, besloten de sanering archeologisch te laten begeleiden (AB). Hiernaast is op het niveau van het natuurlijke dekzand een opgraving uitgevoerd. Zowel de archeologische begeleiding (AB) en de opgraving zijn door het Groningse Archaeological Research & Consultancy (ARC bv) uitgevoerd. De begeleiding vond plaats tijdens het afgraven van de bovenste 1,5 tot 2 meter grond. Rond 2 meter diepte beneden maaiveld bevindt zich het dekzand dat vermoedelijk nog een intact bodemprofiel bezit. Op deze diepte is een archeologisch leesbaar vlak aangelegd (zie paragraaf 1.6).

De AB is door drs. J.Y. Huis in 't Veld uitgevoerd en vond plaats gedurende de periode van 4 februari tot 11 februari 2004. De opgraving is door drs. J.Y. Huis in 't Veld (projectleiding), H. Veenstra (veldtechniek) en mw. M. Bannink (grondwerk) uitgevoerd van 12 februari tot en met 15 februari 2004. Het machinale graafwerk is door de firma gebr. Algra uit Drachten (Fr.) uitgevoerd. Gedurende de hele periode was de heer drs. G.L.G.A. Kortekaas nauw betrokken bij het veldwerk.

1.2 Ligging van het onderzoeksgebied

Het Stationsplein ligt net ten zuiden van het historische centrum van Groningen. Aan de noordkant wordt het gebied door de Stationsweg en het Verbindingskanaal begrensd. Het deel van het terrein dat gesaneerd diende te worden bevindt zich langs de Stationsweg (afb. 1.3). Hier was in de jaren '50 van de 20e eeuw een

busremise gevestigd. Tot voor kort was het terrein in gebruik als bushalte. Voorafgaande aan het archeologische onderzoek is de bestrating verwijderd.

1.3 Onderzoeksgeschiedenis

In tegenstelling tot het historische centrum zijn er van de directe omgeving van het onderzoeksgebied weinig archeologische waarnemingen bekend. Een eerste archeologisch onderzoek op het Stationsplein vindt plaats in 2002. In een gecombineerd milieu- en archeologisch booronderzoek is de bodem van het plein onderzocht en is gelet op archeologische indicatoren (De Roller 2003). Hierbij werd in een aantal boringen een grotendeels onverstoord bodemprofiel op het dekzand aangetroffen. Het dekzand bevond zich volgens de resultaten van het booronderzoek rond ca. 2 meter beneden het maaiveld, op ongeveer 0,50 m +NAP.

In een reeds genoemd vervolgonderzoek is ten noorden van het zogenaamde 'Zwarte Plein' een AAO uitgevoerd (Ufkes 2003). Hieruit bleek dat de top van het dekzand in diepte varieert tussen 0,40 m +NAP en 0,10 m +NAP. Op het dekzand werden sporen van bodemvorming aangetroffen, hetgeen wijst op een ongestoord bodemprofiel. Op de top van het dekzand werd een aantal ronde verkleuringen waargenomen die als staakgaten werden geïnterpreteerd. Volgens de onderzoekers bestond er een goede kans op prehistorische bewoningssporen op het dekzand. De aanbeveling van het onderzoek was dan ook in geval van bodemversturende activiteiten het dekzand vlakdekkend op te graven.

1.4 Objectgegevens

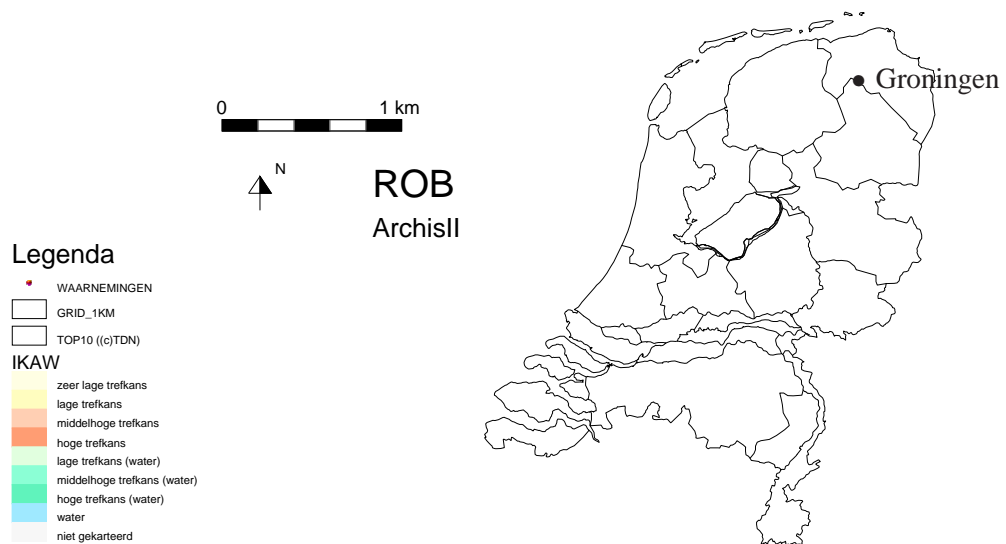
Provincie	Groningen
Gemeente	Groningen
Plaats	Groningen
Toponiem	Stationsplein
Kaartblad	7D
Coördinaten	233.68/581.16
Periode	Middeleeuwen
Type object	Oud akkerland
Type bodem	Ophogingslagen op dekzand

1.5 Doel van het onderzoek

Het onderzoek had als doel om de in de top van het dekzand aanwezige archeologische sporen te documenteren alsmede de mobiele archeologische resten te bergen.

1.6 Werkwijze

In eerste instantie bestond, zoals reeds vermeld, de opgraving uit het archeologisch begeleiden van de sanering. Dit gebeurde in twee fasen. Als eerste werd de categorie 1 vervuilde grond verwijderd, hierna werd een begin gemaakt om de

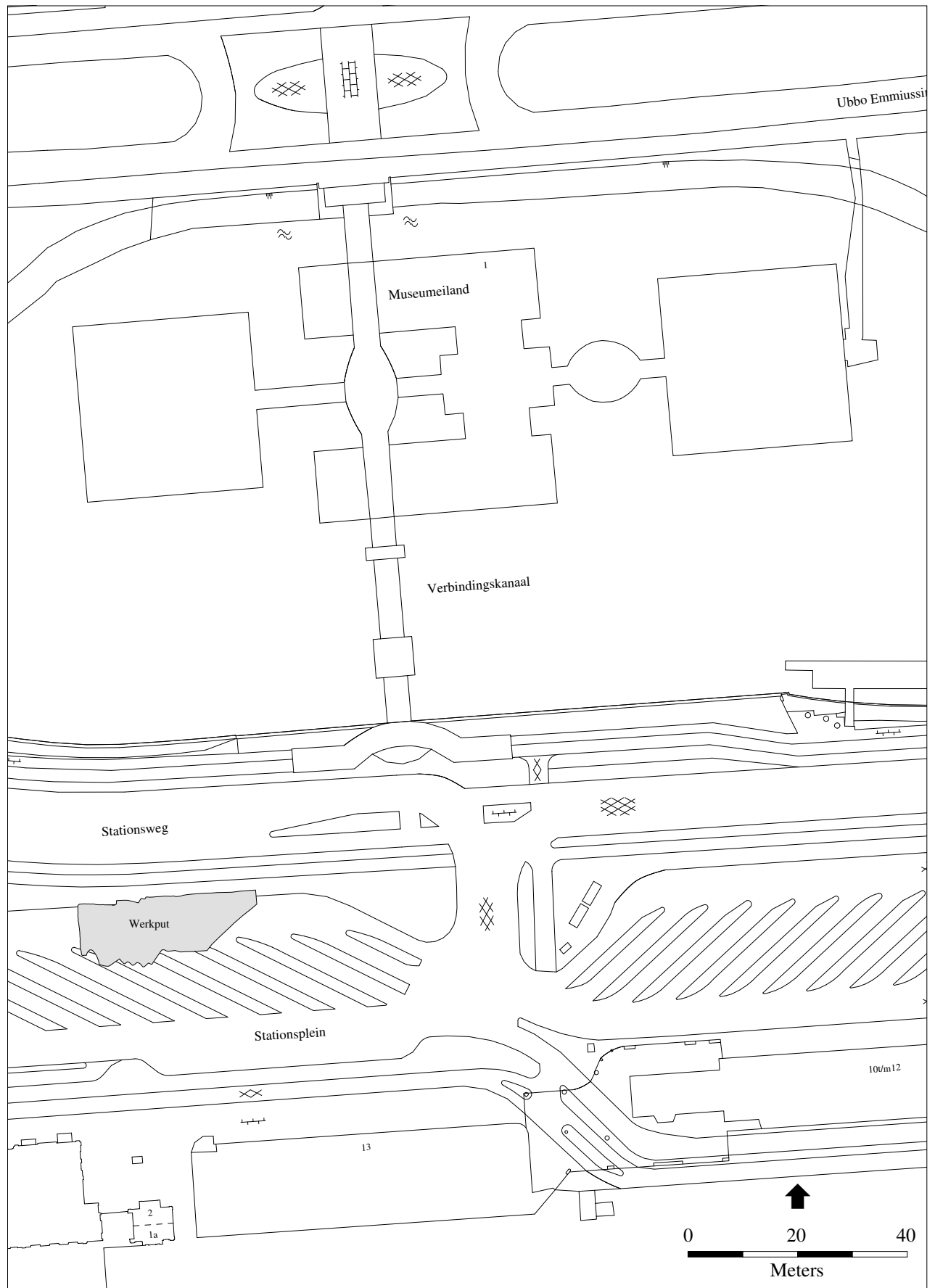
Afbeelding 1.1 Het centrum van Groningen met daarop aangegeven de IKAW waarden en archeologische waarnemingen. De cirkel geeft de ligging van het onderzoeksgebied weer. Bron: Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek/Archis II, 14 april 2004.

Afbeelding 1.2 Het plein voor aanvang van de graafwerkzaamheden. Foto J. Y. Huis in 't Veld.

zwaarder vervuilde grond (categorie 2) af te voeren. Deze grond werd tijdens de AB tot ca. 30 cm boven de top van het dekzand weggegraven, ca. 1,7 m beneden het maaiveld.

Op het dekzand werd vervolgens het vlak aangelegd. De afmetingen van het vlak bedroegen ca. 30×12 meter. Alle sporen op dit vlak werden op schaal 1:40 getekend. Het vlak is zowel digitaal gefotografeerd, als op dia vastgelegd. De sporen zijn gecoupeerd en gefotografeerd en een aantal sporen werden op schaal 1:10 getekend. De veldtekening is gedigitaliseerd met behulp van MapInfo.

Afbeelding 1.3 Het onderzoeksgebied met de werkput. Kaart B. Schomaker.

2 Resultaten

J.Y. Huis in 't Veld

2.1 Sporen en structuren

2.1.1 Archeologische begeleiding

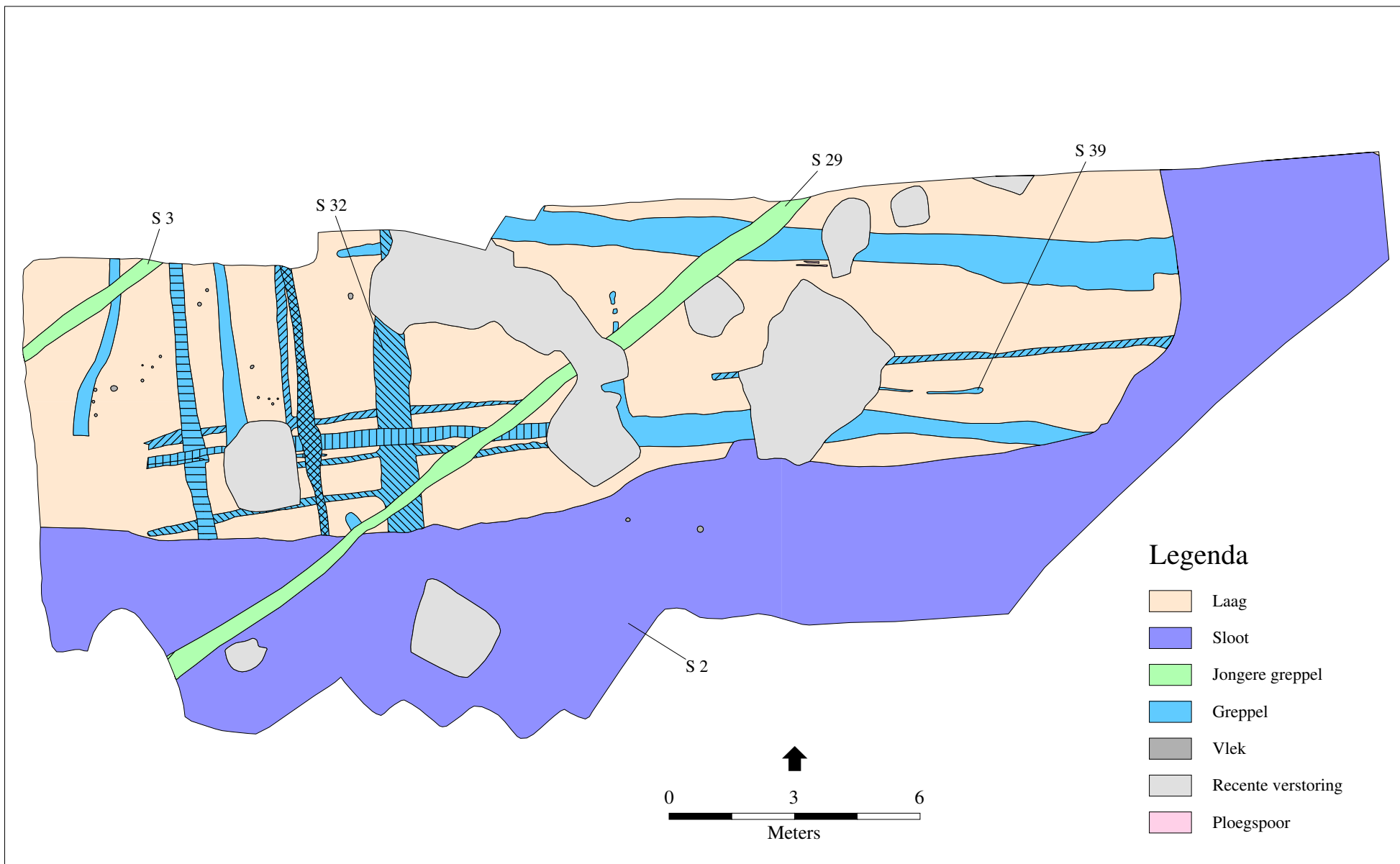
Tijdens de archeologische begeleiding (AB), waarbij het afgraven van de bovenste 2 meter vanaf het maaiveld tot vlak boven het dekzand werd gevolgd, zijn geen archeologische grondsporen gedocumenteerd. Dit is deels een gevolg van de beperkingen van de mogelijkheid tot waarnemingen doen bij een AB. Wel is vast komen te staan dat boven het dekzand een pakket humeuze zandige klei ligt, ca. 50 tot 75 cm dik. Het is een pakket opgebrachte grond waarin zich enkele kogelpot-scherven bevonden (mond. med. drs. G.L.G.A. Kortekaas).

2.1.2 Sporen op het dekzand

Op de top van het dekzand was een intacte bodem aanwezig, dat wil zeggen een E-horizont (voorheen A2-horizont genaamd) bestaande uit lichtgrijs zand, met daaronder een donkerbruine B-horizont. Het vlak is aangelegd op de E-horizont en bevond zich op ca. 0,35 m +NAP. Het dekzand is door een aantal poeren van de voormalige busremise doorsneden (zie paragraaf 1.2). Dit vormt de enige recente versterking van het dekzand in de werkput. Er zijn hiernaast in totaal veertig sporen aangetroffen, waaronder een sloot, greppels, vlekken en twee mogelijke ploegkrassen (afb. 2.1 en 2.2).

De vlekken zijn vrijwel zeker allemaal een gevolg van dierlijke activiteiten en kunnen worden geïnterpreteerd als mollengangen. De sloot (spoor 2) was grijs van kleur en bevond zich in het zuiden en oosten van de werkput. De grens met de E-horizont aan de noord- en westkant van de sloot was scherp. Helaas zijn de zuid- en westgrens van de sloot niet bereikt tijdens dit onderzoek vanwege de beperkte afmetingen van de werkput. In het profiel bleek de sloot vanaf de bovenkant van het vlak nog 60 cm diep te zijn. De vulling bestond uit verschillende lagen zand en zeer zandige klei. In de sloot zijn houtskoolresten en enkele aardewerkfragmenten aangetroffen.

Het overgrote deel van de sporen bestaat uit greppels. De oriëntatie van het grootste deel van de greppels is voornamelijk oost-west en deels noord-zuid. De breedte van deze greppels varieert van 10 tot 80 cm. De vulling heeft een donker-grijze of grijze kleur. De greppels oversnijden de hierboven genoemde sloot (spoor

Afbeelding 2.1 De werkput met de sporen. Kaart B. Schomaker.

Afbeelding 2.2 De werkput. Foto J. Y. Huis in 't Veld.

2) niet, maar lijken juist door de sloot te worden afgesneden. Twee greppels hebben een zuidwest-noordoost oriëntatie (spoor 3 en 29; zie afb. 2.1). Ze zijn ca. 40 cm breed en de vulling bestaat uit donkerbruin zand. Deze twee greppels oversnijden de andere greppels en zijn dus jonger.

2.2 Vondsten

De hoeveelheid vondsten die bij de AB en de opgraving geborgen zijn, is klein. Het aardewerk is door mw. drs. K.L.B. Bosma gedetermineerd (zie hieronder). Het vuur- en natuursteen is door drs. J.R. Veldhuis bekeken. Het gaat om twee natuurlijke en onverbrande vuurstenen afslagen (uit spoor 32 en 2). Verder is er een kwartsitische zandsteen (uit spoor 39) en een granieten steen (uit spoor 32) aangetroffen. De kwartsitische zandsteen is in het veld als klopsteen gedetermineerd, maar beide stenen bleken onbewerkt. De granieten steen is wel verbrand.

Aardewerk

Het meeste aardewerk is afkomstig uit spoor 2. Het gaat om een aantal zeer kleine stukjes aardewerk waarvan geen nadere determinatie dan kogelpot kan worden gegeven (zie tabel 2.1). Daarmee dateert dit spoor uit de Late Middeleeuwen. Het stuk porselein uit spoor 3 dateert uit de 17e of 18e eeuw. Het enige stukje aardewerk uit één van de greppels (spoor 32), dateert uit de Nieuwe Tijd. Gezien het feit dat het de in de Late Middeleeuwen gedateerde spoor 2 de greppels oversnijdt, en dus jonger is, maakt het aannemelijk dat deze Nieuwe Tijdse scherf een recente versterking is.

sp	vul	vnr	N	gewicht (gr.)	soort	N- wand	N- bodem	N- overige	opmerkingen	datering
2	1	2	3	24,9	kogelpot	3	–	–	–	Late Middeleeuwen
2	2	8	1	3,2	kogelpot	1	–	–	–	Late Middeleeuwen
2	5	7	1	7,5	kogelpot	1	–	–	–	Late Middeleeuwen
2	9	11	1	2,4	kogelpot	1	–	–	–	Late Middeleeuwen
3	1	1	1	17,0	porselein	–	1	–	schotel, Chinees Qianlong, 17e–18e eeuw	Nieuwe Tijd
32	1	9	1	1,3	roodbakkend	–	–	1	indetermineerbaar, een zijde met dikke versinterde laag, andere zijde beroet	Nieuwe Tijd
totaal			8	56,3						

Tabel 2.1 Aantallen (N) en gewichten van de aangetroffen aardewerksoorten.

3 Conclusies

J.Y. Huis in 't Veld

Net als bij het booronderzoek en het AAO is bij de archeologische opgraving gebleken dat de bodem van het dekzand grotendeels intact is. Op de recente poeren na is het dekzand dus onverstoord. Er zijn in tegenstelling tot het AAO geen staakgaten waargenomen. De kleine ronde vlekken die tijdens de opgraving zijn aangetroffen zijn vermoedelijk alle dierengangen.

Het greppelsysteem dat tijdens de opgraving is aangetroffen heeft vermoedelijk gediend voor de ontwatering van het terrein. Door de relatief lage ligging ten opzichte van het NAP en de slechte doorlatendheid van het onderliggende keileem zal het gebied relatief snel te nat zijn geweest voor gebruik als akkerland. De hoeveelheid greppels geeft aan dat men er veel aan heeft gedaan de wateroverlast tegen te gaan.

Het meest opvallende spoor is de sloot (spoor 2). Waarvoor deze heeft gediend is niet duidelijk, vermoedelijk zal ook deze zijn gegraven om de wateroverlast op het terrein tegen te gaan. In het profiel is duidelijk zichtbaar dat de sloot langzaam opvulde met sediment en een aantal keren deels opnieuw is uitgegraven.

De datering van de sloot is op basis van het aardewerk laatmiddeleeuws. De greppels komen vermoedelijk ook uit deze periode, of zijn iets ouder gezien het feit dat de sloot de greppels lijkt te oversnijden. De enige aardewerkvondst uit één van de greppels dateert uit de Nieuwe Tijd. Waarschijnlijk is dit een verstoring van een bovenliggende laag geweest.

Zowel in de sloot als in de rest van de werkput is opvallend weinig vondstmateriaal geborgen. De kleine hoeveelheid vondsten wijst erop dat er in deze periode geen intensieve bewoning op of rond het betreffende terrein heeft plaatsgevonden. Gezien de inspanningen waarmee men het terrein droog probeerde te krijgen is het aannemelijk dat het gebruikt werd als akker- of tuingrond.

Literatuur

- Roller, G.J. de, 2003. Groningen, Stationsplein. In: M.J.M. de Wit, *ARC-Rapporten 2002*. Groningen, pp. 10–12 (ARC-Publicaties 80).
- Ufkes, A., 2003. *Een aanvullend archeologisch onderzoek op het Stationsplein te Groningen (Gr)*. Groningen (ARC-Publicaties 83).